

42
DEO MODERATORE!!!
DISSERTATIO PHILOSOPHICA
De

NEXU INTER **VIRTU-**
TES INTELLECTU-
ALES & MORALES,

Quam
*Suffragante Ampliff. Facult. Philosoph. in Regia
Academia Aboënsi,*

PRÆSIDE

Maxime Rever. atque Celeberrimo

DN. JOHANNES
BROWALLIO,

S. S. Theol. Doct. ac Scient. Nat. Prof. Reg. & ord.
h. c. RECT. MAGNIF.

Publice censendam modeste sedit

GABRIEL G. HÖGSTRÖM
OSTROBOTNIENSIS

Die IV. Julii Anni MDCCLXV.

Loco horisque solitis.

ABOÆ, Excud. JOH. KLÄMPE, Reg. Ac. Typ.

VIRO Admodum Reverendo atque Amplissimo

Dn. Mag. CLAUDIO HEDMAN,
Ecclesiarum, quæ DEO Walæ colliguntur, Antissimi vigi-
lantissimo, Adjacentis districtus *Præposito* Adcuratissimo,
Scholæ ibidem Trivialis *Inspectori* Gravissimo & *Pa-*
trono omni obsequii genere æternum devenerando.

VIRO Spectatissimo atque Prudentia Summa

Dn. GERHARDO HÆLLBERG,
Quæstori Provinciali Laudatissimo, Fautori non uno no-
mine æstumatissimo.

VIRO Plur Reverendo atque Clarissimo

Dn. JOHANNI MÆXMONTANO,
Scholæ Triv. Walensis *Correctori* longe meritissimo, ante
hac *Informatori* Fidelissimo, jam Fautori quovis honore sem-
per prosequendo.

Perquam Rever. nec non Duellissimo

Dn. JACOBO WIDLUND,
Sacellano Walsensium Dignissimo, Fautori
Optimo.

Ignoscite, Patroni & Fautores, quod munusculum hoc levi-
audacia, nisi beneficia V.stra in me prorsus singularia a-
met grati or occasionem, non qua Vobis, Patroni & Fauto-
resolver venerationem Nescio, an cuiquam plus debeat, quam
studiorum in pulvere Sibolastico meorum Moderatores Fidelis-
de compensandi beneficiis & meritis vestris cogitare haudqua-
animi gratissimi documentum & perpetue observantia artham ob-
ni Patrocinio. Quæ si feceritis, facturos vero certissimus spero,
quam delectura, nec non

Adm. Reverend, An pl. Spect Plur. &

Cultor hu-

GABRIEL G.

VIRO Consultissimo probataque integritati & fidei

Dn. ANDRÆ ROOS,
Politix Consuli apud Aboënses longe
Dexterrimo,

PATRONO OPTIMO.

VIRO Plurimum Reverendo atque Præclarissimo

Dn. Mag. ESAIÆ FELLMAN,
Rectori Scholæ Trivialis, quæ Waïæ floret, longe n eritissi-
mo, ut olim Præceptor dexterrimo, ita jam Fautori jugiter
suspiciendo.

Perquam Revere atque Doctissimo.

Dn. ANDRÆ ASPEGREN,
Ecclesiarum Wasensium Sacellano meritissimo, Fautori
pie colendo.

Perquam Rever atque Doctissimo

Dn. ERICO S O L M U D D /
Ecclesiarum apud Wasenses Sacellano optime me-
rito, ut Consobrino svavissimo, ita Fautori exoptatissimo.

*dense, Vobis consecrare sustinuerim. Confiteor tanta me non fuisse
nimum addidissent. In sinu quapropter tam opportunam mibi-
res, Vestra in me merita reperdam, sed qua in profundam
Vobis, Patroni & Fautores; Vobis, inquam, præsertim
simi: Verba desunt, quibus significem animi mei affectum:
quam audeo. Primitias tamen has, omni defuitas splendore, in
latas, placitas respicite vultu, meque ulteriori Vestro dignami-
meum erit vota pro Vestra felicitate perenni nuncupare, nun-
quoad vixero permovere,*

Perq. Rev. NOMINUM VESTRORUM.

millimur

S O L M U D D.

Handelsmannen i Stapel Staden Ubo Högwälsachtad
Herr JOBST NICLAS SCHULTZ.
Min Gunstige Wählgyrnare.

Den är lycklig, som sit förstånd bestriar ifredn allchanda missfärelses
mörcker, ofunda förut fattade meningar med sorgfällighet ubr
wägen rödier, styrer affecterna efter förnuftets Compass, och dem uti
en harmonialist öfwerensstämmelse försätter. Jag tror säkert, at
det ganska mycket kommer här på an: ty härigenom kan man smä-
ningom ledas til hetswa lyckfahgheten; men wid efterlätandet här
af oförtändt stadna i olyckfahghet. Det menniskliga begiäret efter
det goda, och affhöndet för det onda tar altid wara härpå. Dr-
ingungit begripes detta. Ganska ilka Conciperar man menniskians
wilja kunna hafwa lust för det goda, som hon hwareken känner, wets
eller förstår, och wid det onda wämias, som aldrig än fallit i hen-
nes sinne, eller hon någonsin kunnat drömma em. Hwad är alltså nödi-
re, än först liänna det goda och onda, samt dem wähl ubrskilia:
sedan läret ei blifwa så hwårt, at så wähl det tydeliga och sansfärdiga
goda äfka, som äfwen lika tybligt och sansfärdigt ondt hafwa en af-
sty före. Med et ord: förståndet måste noga, och på det mödeliga-
ste uppsådas, så fromt det eljest skal lyckeligen kunna leda och förel-
sa wiljan. Min Herr Patron, uti dessa så och ringa Pappers blad,
dem jag wählment Offererar, har jag efter mit pund welat wisa
nödwändigheten häraf. Mitt förstånd har sig förelagda så ordkneli-
ga Proff af C. O. R. ynnest, och ymnigt mig bewist godt, at mit
innerliga begär ei annors kan wara, än till tacksamhet upståndt.
Men hwad står at giöra? Jag måste fritt ut befiänna, at min ab-
drainnerka) ährfänsta ei förmår afmåta diupleken af min Herr
Patrons wählgiärningar; och skulle jag snart druckna i kossien,
om jag underfede mig at tänckia på någon sulhornig wedergäffning.
Uptag alltså gunstigt dessa rader, allenast såsom et prof af mit högt-
förkundna och tacksamma sinne. Mera har jag intet; Men kan jag
intet mera, så skall jag dageligen önska och bedia för min Herr
Patrons beständiga, så tilm:liga som twig alycka och wälgång.

Min Herr PATRONS

Ödmuika tienare

GABRIEL G. HOLMUD.

Handelsmannen i Wasa Högwälsachtad
Herr ISRAEL HANSON,
Min Gånstige Gynnare.

Et of

Råd-och Handelsmännerna här sammastädes
Högwälsachtade/

Herr HANS WERANDER,
Herr PETTER WIDMARCK,
Herr MATTS WAZELIUS,
Herr JOH. STRANDHEIM, och
Herr Handelsm. NILS S H E R B E R G /
Samtelige mine Högfråde Gynnare.

Det wöre ett prof och ofelbart teckn til tacksamhet,
om jag wid detta tilfälle ginge mina Herrar och Gyn-
nare förbi. At widergjälla mina Wälgynnare Deras
myckna mig ertedda godhet, lærer jag aldrig hinna til;
Doch achtar jag likwähl för en lycka, at wid detta tilfälle
offenteligen få betyga, huru högt jag är förbunden. Up-
tagen gunstigt deka få orck om Bander som är emels-
kan förståndet och wiljan / samt deras dygder / så
som et bewis til tacksamtt sinne. Härigenom wil jag intet
annat, än rent ut tilstå, at jag wördat och wördar **S H R**
ygnest, recommendandes mig uti **S H R** widare Gyn-
nande åtancka, under önskan til påslätelig och ymnig
Lycka,

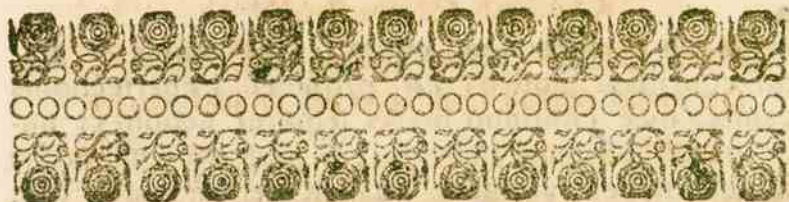
Samtelige Mine Gånstige Gynnares

Hörsamste tienare
GABRIEL G. HOLMÅRD.

Sågsamt Skalde Dvåde
Sfiver Herr Auctorens lyckliga Snillewårck/
Om bandet emellan förståndets och wilsans dygder.

I Ngen af alt det folck, som lærdoms Jofkare kallas,
Sällare skattas bde, än then ste pund har upoblat
Eil sin Skapares egit lof, hwar til wan de alstrad,
Som ses klarligen af Des wårck och milda regering;
Lycklig är han, som finner i det sit stabiga nble
Sen at kiänna sin egen siäls naturliga krafter;
Ty et måstare prof dro the, bland kapade tingen,
Stälte eil alt godt stic uti wils a' behagelig ordning:
Eher gå ledare främst, som lysa begidelige wilsan;
Swad förnuftet ser wara godt, thet lysrar hon efter,
För sin wisa Regent thet altid wördar och lyder,
När wår Skapares ändemähl uti siäten erachtas.
The, som så sin odöbliga siäl alfwarlige ströta,
At the kiänna sin halt, och wilsliga leswa derefter
Kallas utaf alt erbart folck för dygdige menstior,
Lyckan måste då sielf en trogen tienare blifwa.
Dessa, min älskliga Bror, har Du rätt artit afhandlat
I din lyckliga Skrift, som läses af alla med hugnad.
Swardfwer jag och nu min hiertliga sågna betyggar!
Min förnuftiga Bror, jag tiger med Dina loford,
Som Dina allmångt gies af lærdoms kiännare wittre;
Onskand' slutligen af al Lyckas Nådige Styrman,
At ren lysa må följa Dig åt med Gyllene tider!

Edmnat i hast af
ISR. BJÖRN.

CAP. I.

§. I.

Experientia, Mater Philosophiæ omnis & peritissima magistra, duo nobis genera sistit actionum, *naturalium* videlicet & *liberarum*. *Illæ*, quatenus per essentiam & naturam hominis a DEO determinatæ sunt, a nostro non dependent arbitrio. *Hæ* vero, quum in nostra sitæ sint potestate, & quovis a nobis determinari possint modo, liberarum nomine insigniuntur. Obseruamus autem has, quæ actiones quoque humanæ dici consueverunt, per sepe sibi inuicem contrarias esse; atque alias in imperfectionem; alias vicissim in perfectionem cedere nostri, adeo ut subinde imo sæpiissime nullus inter ipsas reperitur consensus.

Lex vero naturæ; quæ regula est actionum liberarum naturalis, actiones alias committendas, alias omittendas præscribit; *illæ*

urgat ob perfectionem quam semper nobis & statui conciliant nostro, *has* prohibet imperfectionis causa, quæ continuo malas sequitur actiones; unde patet, actiones nostras, per perfectionem nostri tamquam per rationem finalem determinatas esse. Perfectionis autem consequens est felicitas, adeo ut quicumque finibus divinis seu legi naturæ conformiter partes suas executus fuerit, & per consequens perfectionem debitam adquisiverit, etiam felix sit, seu omni felicitate gaudeat, cujus per naturam capax est. Qui vero omnes suas legi naturali conformiter instituit actiones, etiam eo ipso virtuti solidam operam navat: Proinde quatenus in virtute proficimus, eatenus perfecti & felices evadimus.

§. II.

Perfectio est consensus in varietate plurium a se invicem differentium in uno. Wolff. in ont. §. 503. si ergo perfectio obtinebitur, consensum adparet requiri inter omnes hominis actiones. *Naturales* habent per essentiam & naturam mentis & corporis suam determinatam perfectionem, eamque *essentialem*, quæ semper constans & perpetua est. Instructus est homo, qua animam facultatibus, qua corpus organis diversis. Illa gaudet *facultate cognoscendi*, qua sui & rerum extra se positarum sibi conscia est, & de iisdem iudicium ferre potest. *Habet deinde facultatem appetendi & averfandi*, vi cujus bona appetere & mala averfari potest. *Facultas cognoscendi*
ita

ita disposita est, ut desiderio, quod nobis inest, sciendi insatiabili excitata, & ad habitum evahi & ad talem cognitionem rerum pervenire possit, quæ tum motiva bene agendi suppeditare valet, tum etiam sensum perfectionis in voluptate durabili secum fert. *Facultas appetitiva* rursus generaliter ad bonum determinata est, ut nihil adpetat nisi sub ratione boni, nihil adverteretur nisi sub ratione mali. Ex his liquet, facultatibus animæ perfectiones inesse, eoque omnes collineare, ut perfectionem & felicitatem adipiscamur:

Si corpori, essentiam, qua organa trutinemur, omnia ad sphaeram in mundo vitæ nostræ adaptata sunt, & facultatibus animæ pulcherrime respondent, adeoque eidem fini destinata esse reprehenduntur. Summa; nullum vel organum in corpore vel facultas in anima hominis datur, quæ non per perfectionem tamquam rationem finalem determinatur: Quo ipso, homo, qua utramque partem essentialem, creatura felicitatis capax est, quatenus omnia in toto homine suavissimo consensu in unam rationem finalem tendunt; quod notionem *perfectionis* absolvit, quam ea propter ut *essentialem* homini tribuimus; Quum omnia in homine, quæ per hunc finem determinata sunt, per essentiam & naturam animæ & corporis sint ita determinata, ut umquam non auferri possint, sed a Conditore in perpetuam possessionem concessa sint.

Experientia præterea aliam in homine detegit *perfectionem* quæ a liberarum actionum recta determinatione dependet. Quod ad has enim adinet actiones, novimus eas iidem ad nostram dirigendas esse *perfectionem*; quo ipso & illæ sua gaudent ratione finali, eaque eadem, qua *naturales*. Consensui ergo actionum liberarum cum naturalibus summopere studendum est, quod aliter fieri nequit, nisi *dispositiones*, quæ facultatibus animæ insunt ad suos evehantur habitus; Nam ex his habitibus fluit, quod omnes nostræ actiones liberæ cum naturalibus convenire, atque in eundem collineare finem possint. Hoc statu hominis, quo actiones liberæ per habitus facultatum animæ cum naturalibus consentiunt, absolvitur altera, quam indigimus, *perfectio*, nempe *accidentalis*.

Quum jam homo ita noverit omnes suas dirigere actiones, ut suavissimo consensu in uno conspirent fine, tum ad legem naturæ, quæ id postulat, actiones composuit suas, atque postulatis legis & suo satisfecit officio; Hinc virtute gaudet, quæ non nisi *habitus est actiones suas legi conformiter dirigendi*. Ex his liquet, virtutes aliud non esse quam habitus, patetque iidem quinam habitus sint virtutes; nempe qui mentem perficiunt nostram, & eandem ita disponunt, ut actiones suas ad perfectionem sui dirigat homo; quod facit, quum consensum & inter naturales & liberarum, & inter ipsas liberarum conservaverit.

§. IV.

Diximus modo §. antecedenti, virtutes esse habitus. *Habitus est promptitudo agendi.* Mentionem in prioribus fecimus dispositionum illarum, quæ facultatibus animæ insunt nostræ. Quæ si in habitus producantur, statim perficiunt nostrum. Hæ dispositiones sunt duplicis generis, *intellectus & voluntatis*, quum intellectus & voluntas sint facultates animæ, quas præter nulla essentialia ejus adhuc detecta sunt. De his dispositionibus perbelle loquitur *Woffius* in hor. sub. trimestr. brum. §. 4. pag. 12. *Sunt, inquit, homini dispositiones naturales ad agendum; quæ agendi potentiam seu possibilitatem & aliquid amplius complectuntur, scilicet, ut non modo actiones tales facultatibus hominis non repugnent, verum etiam per easdem elici possint, etsi non sine quadam difficultate & veluti resistentia.* Hæc difficultas agendi degenerat in facilitatem, quum actiones crebro exercitio sæpe repetuntur, donec demum habitus adquiratur. Sunt ergo hæ nostræ dispositiones repetendæ & exercendæ, ut tandem ad habitum evahantur, & tamquam causæ ad actiones nostras efficiendas concurrere valeant, quod quam primum ita fuerit, virtutis nomine muniantur; nam virtutes sunt habitus acquisiti, qui per suam inde exercitium conservantur.

§. V.

Jam ratio tractationis postulat, ut paulo ulterius adquisitos hos habitus consideremus. Primum igitur

igitur, quod circa hoc negotium nobis occurrit, est *divisio* virtutis. Pristinæ ætatis Moralistæ varie virtutes dividebant, ut videre est apud *LAERTIUM* libr. 3. & 7. de vita Phil. *Platonici* in *exemplares*, *purgas*, *purgatorias* & *politicas* partiebantur. Confr. *Vendel*, Phil. mor. p. m. 409. *Scholastici* & *Scotus* ex mente *Ciceronis* libr. I. de off. & *Senici* quatuor virtutes *cardinales*, *prudentiam*, *justitiam*, *fortitudinem*, & *temperantiam* constituerunt; ut varias aliorum sententias taceamus. Nos cum *Aristotele* & ejus adseculis, distribuimus in *intellectuales* & *morales*: quæ divisio immota & inexpugnabilis persistit; nam quot in homine sunt facultates, quæ moderamine indigent ad functiones suas rite obeundas, tot etiam sunt species bonorum habituum; quot autem species habituum reperiuntur, tot struendæ etiam sunt species virtutum: Quum vero duas duntaxat in nobis experiamur facultates, intellectum nempe & voluntatem: quidni admittatur hæc ut genuina & adæquatâ divisio? Confr. *Arist.* Eth. libr. II. Cap. 7.

Deinde nobis obviam venit, controversia dudum agitata de numero virtutum, an certus determinari possit? *veteres* numerum virtutum *intellectualium* deprehendimus certum posuisse, utpote apud *Liebethalium* in Colleg. Eth. Disp. ult. de virt. intellect. pag. 105. videre licet; Quinque autem ille duntaxat easdem numerat, *intelligentiam*, *scientiam*, *sapientiam*, *artem* & *prudentiam*, & in hoc quidem numero conveniunt omnes fere

antiquiores Addidit Celeber. WOLFF. hor. sub. trim.
brum. pag. 25 nonnullas antiquis incognitas,
Acumen nempe, profunditatem, soliditatem, artem inveni-
endi & ingenium, qui numerus recentioribus arrisit,
ipsisque familiaris est. Confr. THUMMIG. Phil. pract.
de virtut. intellect. sect. 11. pag. 203. seqq.

Quod vero ad virtutes adinet *morales*, diversam
earum ponunt eruditi numerum. ZENO, MEDE-
MNUS ERETRENSIS, ARISTO & alii *Stoici*, ut re-
fert GOLIVS in Eth. 11. cap. 7. adducto PLU-
TARCHO teste, in libr. de virt mor, unam tantum
esse virtutem *moralem*, variis nominibus designa-
tam, ajunt: e contrario CHRISIPPUS in enumeran-
dis virtutibus in infinitum fere procedere gessit.
Quam sententiam quoque secuti sunt PHILO FIDELIS &
LEO HEBRÆUS qui plurimas agnoscebant virtutes,
& certum earundem non designabant numerum.
CICERO, ut antea monuimus, quatuor virtutum
species constituit, quas ante eum explicaverat
PLATO, una tamen addita, *sanctitate*. ARISTOTELES
cum sectatoribus undecim species virtutum *mora-*
lium tradiderunt. utpote: *fortitudinem, temperantiam,*
liberalitatem, magnificentiam, magnanimitatem, modestiam,
mansuetudinem, humanitatem, veracitatem, urbanitatem &
justitiam. Arist. Eth. cap. 7 confr Liebenthal Col-
leg. Eth. Quæst 9 pag 32. Alij nonnulli duode-
cim enumerant, vid. Wanoch. disquisit. pract. cap.
IX. Sect. I §. 11. Cum his autem recentiores non
admodum convenire videntur, utpote: WOLFFIUS,
THU-

THUMMIG. &c. quorum sententia de numero harum virtutum apud ipsos legi potest. vid. Thum. Phil. pract. Sect. II. de virt. mor.

Superessent nonnullæ observationes de his virtutibus, tam *intellect.* quam *moratib.* ut de objecto utriusq; generis virtutum, de regimine & potestate alterius in alteram virtutem, &c. quæ singula veteribus in deliciis tuere; sed quum hæc ad nostram non faciant paginam, tricas istas scholasticis relinquimus. Præterea ex antecedentibus & sequentibus credidero, hæc quantum sufficit patescere posse. Quamobrem ad scopum nosmet propius accingimus, introspecturi harum inter sese virtutum nexum, nec non ostensuri utriusque hujus virtutis speciem, sine alterius præsentia & influenza nullius momenti & usus esse.

CAP. II.

§. I.

HUc usque in eo occupati fuimus, ut ostenderemus, omnes nostras virtutes esse *habitus* vel *intellectus* vel *voluntatis*, atque inde duplicem formavimus virtutum classem, *intellectualium* nempe & *moralium*. De *numero* earundem præterea egimus. Ordo jam requirit, & rubrum opellæ postulat, ut *nexum* harum utriusque speciei virtutum invicem evolvamus, ipsumque adcurate, quantum in nobis situm est delineemus, quomodo videlicet una altera:

9
tera carere nequeat, nullaque alterutrius speciei
genuinæ virtutis nomine digna sit, deficiente altera.

Per *nexum* aliud non intelligimus, quam harmoniam vel relationem illam, qua virtus una alterius dicitur causa, i. e. statuimus tantam convenientiam inter has diversæ speciei virtutes esse, ut si eadem abfuerit, nulla detur virtus vera & genuina. Ostendere conabimur nullam moralem virtutem sive habitum boni voluntatis esse posse sine virtute intellectuali vel sine habitu intellectus. Quod ad intellectuales pertinet, nemo negabit inter ipsas *nexum* dari; nam quo quis magis intellectum perficere gestit, eo magis necessarium esse observat, diligenter omnes dispositiones intellectus, nulla omiſſa, perficere, quo tandem omnes in habitum adoleſcant.

§. II.

In *Intellectus est facultas res sibi distincte repræsentandi.*
Hæc facultas ut perficiatur jubet lex naturæ; quæ identidem perfectionem urget. Hominis ergo est, hanc facultatem & omnes dispositiones, quæ huic insunt facultati ad eum perfectionis gradum evehere, ut rebus repræsentandis & discernendis pares sint, saltem habitus evadant. Hi habitus autem sunt virtutes intellectuales, quas definit *THOMAS*, per *habitus intellectus in cognoscenda veritate & detegenda falsitate.*

Injungit insuper jus naturæ, ut *facultatem appetitivam*, h. e. voluntatem cum suis dispositionibus ad eum gradum perfectionis evehamus, ut aliud non adpetat

rat nisi bona vera nec aversetur nisi mala iridem
vera; quo casu tandem in habitus degenerant, vir-
tutumque nomine insigniuntur. Hi habitus volun-
tatis eruditus appellantur *virtutes morales*, quas iti-
dem cum Thummigio definimus per *habitus volun-
tatis legi naturali conformes*.

Has jam virtutes inter sese connexas esse, nec alicui
absque reliquis suum constare valorem in se-
quentibus, adspirante DEO, virtutum fonte, quan-
tum ingeni nostri vires valuerint, ostendemus.

§. III.

SI quid nostra adpetit voluntas, illud tum adpetit
quod bonum videtur; nam ad bonum duntaxat de-
terminata est; nec umquam aversetur nisi malum
adeo ut impossibile sit, ut voluntas adpetat malum;
& aversetur bonum. Sobrie proinde Philosophan-
tur, qui statuunt voluntatem nunquam ferri in ma-
lum, sed perpetim bono inhiare & ad illud ad-
spirare: Hinc Aristot libr. 1. Eth. cap. 2. *πῶς οὐ γινώσκ-
ουσι ποσὸν ἕλκετος ἀγαθὸν ἢ πῶς ἐπιζητεῖται*. Jucunde etiam hac de-
re ratiocinatur Wanooh. pag. 427. libr. cit. *omne
quod adpetitur, inquit, rationem finis obtinet, quia in eo
constitit finis causalitas ut moveat adpetitum; atqui malum
non habet rationem finis, omnis enim finis rationem boni
obtinet, quum nemo intendens ad malum operetur*. Vo-
luntas est adpetitus & quidem rationalis. Adpe-
titus vero aliud non est, quam *inclinatio versus bonum
cognitum*. Baumeist. Metaph. instit. § 602. Qua re re
autem quis forte voluerit; quum omnis inclinatio
sit in bonum; qui sit, quod experientia nos con-
tra-

erarium doceat? si voluntas bonum solum modo adpeteret, certe tot mala non committerentur? concedimus multa mala adpeti & per consequens committi; sed dum voluntas malum adpetit, non id tamquam malum adpetit, sed sub ratione boni; scilicet, quum sensuum sequatur iudicium, qui orane malum larva boni adparentis induunt, atque flectunt voluntarem ad id adpetendum quod revera malum est, sed adparenter bonum. Verus igitur manet Canon Philosphorum: *Nihil adpetimus nisi sub ratione boni, nec averfamur nisi sub ratione mali.* Hinc jam constat quid intellectualis virtus conferat ad actum voluntatis, ut non nisi bona adpetat vera, vera iridem aversetur mala; si hoc voluntas perfungetur officio, necessaria ipsi sunt motiva, quibus ad adpetendum & averlandum flectenda est. Sed ista ipsa motiva adpetitus & averlationis sunt repræsentationes boni & mali ab ipsa desumptæ actione. Per has repræsentationes, tamquam per rationes, intrinsecas flectitur voluntas nostra, his perpetua & constans redditur, a qua constantia & perpetuitate se dimoveri non patitur. In hac autem constantia & perpetuitate consistit promptitudo ad agendum, quæ habitus voluntatis format. Quum igitur sine motivis nec flecti nec quid agere possit voluntas, tanto magis verum est illud Philosphorum: *voluntas non fertur in incognitum; ita nihil est volitum nisi prius cognitum* Et Poëta; *ignoti nulla cupido.* Adeo ut ullo absque negotio nexus prædictus adstrui possit; requisita enim hæc singula,

quibus habet voluntas opus, suppeditabit intellectus: intellectus enim est qui res sibi repræsentat, & de iisdem iudicat num vel bonæ vel malæ sint, revera vel adparenter. Quæ repræsentationes intellectui distincte cognitz, tamquam motiva cum voluntate communicantur, quibus postea ad actionem flectitur & inclinatur. Intellectus ergo voluntati monstrare debet quid bonum sit, prius quam voluntas id adpetere potest. Unde August. lbr. VIII. de trinitate cap. 4. *quis diligit, inquit, que ignorat, sciri enim aliquid, & non diligi potest, diligi autem quod nescitur. quæro utrum possit? quod si non potest, nemo diligit DEUM antequam sciat*

Distincta ergo rerum cognitio requiritur ad actum voluntatis; hanc promovent habitus intellectus. Talem enim cognitionem postulat voluntas, quæ contenta non est confusa, qua falli potest, ut & sæpissime fallitur, cum adpetitum sensitivum & affectus sequatur, iudiciumque sensuale, quod non nisi repræsentatione confusa nititur.

Nimirum ipsa promittudo voluntatis certitudinem postulat boni; hinc incertam ergo præsupponit rei cognitionem: objectum enim adpetendum vel avertandum omnimode est determinatum, h. e. variis illud ipsum involutum est circumstantiis, ut primo obtutu non pateat num vel bonum vel malum sit. Examinandum ergo est illud objectum, inquirendum in notas & notarum characteres. num sibi met contentum fuerit vel in unum collineet finem. Quantum

tum jam ad hoc negotium perficiendum requiratur exercitii & virium intellectus, haudquaquam quemvis latet; omnes & singulæ facultates adhibendæ sunt, antequam certa haberi objecti ejusdem cognitio petat. *Acumen* adhibendum est, *Profunditas* omitti non debet, si in nostra posita sit potestate; *scientia* haudquaquam spernenda, sine ipsa enim distincta haberi nequit rei cognitio, *Soliditate* opus est, qua ulterius progredimur ad certitudinem acquirendam, quod fit dum ratiocinia connectimus, & justam conclusionem inde elicimus. Summa: quo plures adhibueris habitus intellectus in re examinanda eo certior & vividior evadet tua cognitio, de cujus certitudine quum hoc modo fueris convictus, motivum voluntatis habes firmissimum. In hanc rem suffragium tert. *Celebr.* WOLFFIUS in hor. sublc. Trim. Brum. §. 6. pag. 27. *Neque enim, datur actio libera, in quam non omnes omnino virtutes intellectuales influere possunt & debent, ubi omni prorsus nervo carere debet.* Sed objici hic poterit: in omnium potestate non est, facultates intellectus omnes in eum perfectionis gradum evehere, ut easdem quivis in omni sua actione adhibere & in usum convertere possit. Sed respondemus: Ad intellectum perficiendum obligat nos lex natura; De jure ergo tenemur omnes illud facere. licet idem de facto non faciant homines; Totum genus humanum obstrictum est; non tamen sequitur, quodlibet individuum huic labori par esse. Satisfaciant illi officio huic

huic suo, qui poterint. Præterea, quum non omnium sit omnigenæ vacare cognitioni, ei operam quisque det cognitioni, qua in bono & malo discernendo opus habet. Insuper non statueret non audemus, neminem ad perfectionem unius virtutis intellect. pervenire posse, nisi simul aliis instructus sit; sic & in moralibus una altera carere nequit, quin omnes in eodem & æquali teneantur gradu; & licet summum perfectionis gradum nemo mortalium attingere possit, interim tamen in eo eniti debemus, ut non modo ad nostri & status nostri perfectionem, verum etiam ad summum hujus perfectionis gradum perveniamus, tamquam ad metam nobis præfixam, utut hic in imperfectione non attingatur. Legi merentur verba Celeber. Wolfii de hac re in Hor. Sublc. Trim. Brumal. §. 12. pag. 57. 58

Et quamvis cognitio sua alicui sufficere videatur ad discernendum bonum & malum, tamen occasio non est prætermittenda discendi, etiam ea quæ nobis minus utilia esse primo opinamur intuitu. Nulla veritas tam sterilis est, quin aliquo nobis interserviat in casu, etsi statim id percipere nequeamus. contr. Thummig. Phil. Mor. lect. II. cap. 1. §. 79. pag. 204. Verbo: distinctam rerum cognitionem semper & in omnibus nos venari oportet; mediis quamobrem singulis huic fini interservientibus vacare debemus. Quum vero hoc in puncto officio suo satisfecerit intellectus, facile emendatur voluntas.

luntas; motiva enim tum habet viva, quibus mota, bona & mala semper adpetit & averfatur vera; Adfectus & adpetitum fenfitivum dirigere valet, ut cum rationali concordet adpetitu. Hæc jam est hominis perfectio, finis omnium ejus actionum, qua impetrata, de vera fibi gratulari potest virtute, qua in statum vindicatur felicitatis.

§ IV.

NOstrum jam effet specialius hæc explicare virtutes, & cujuslibet influxum in alteram ostendere: sed quum ab initio non constituerimus nisi in genere nexum inter has virtutes delineare, neque jam brevitati litantes ulterius progredimur, temporis angustia pressi. Ex dictis autem satis patere arbitramur, quam sapienter Summum Numen has duas combinaverit facultates, quo una alteri continuo opem præstaret. Poluit voluntatem tamquam Reginam actionum, & intellectum ipsi adjunxit, ut vicem consilarii subiret. Ubi rite instructæ sunt, & debita cum harmonia agunt hæc duæ facultates, immorrigeri adfectus rectæ rationis gubernari possunt sceptro. Quam ergo præpostere philosophentur, emendationem mentis a voluntate incipi debere svadentes, quilibet manibus palpare potest.

Θεῶν Μοιῶν δόξα.

MONSIEUR.

Mon fidele Ami.

LA sincere amitié, qui depuis quelque tems a été entre nous, me fait toujours prendre beau coup de part à votre fortune. Je ne puis donc, Monsieur, que me réjouir dans cette occasion, ou vous donnez au Public une preuve si convainquante de votre solide érudition en faisant voir la liaison, qui se trouve entre les facultés de l'intelligence & de la volonté. Cette joie ne me permet pas de garder le silence, il faut, Monsieur, qu'elle éclatte publiquement, & si votre modestie m'empêche de m'étendre sur vos Louanges, votre belle dissertation parle assez en votre faveur. Tout ce que je souhaite est, que vous atteigniez heureusement au but, que vous vous êtes proposé & que vous receviez une récompense digne de vos vertus singulieres & de vos pénibles travaux dans une fortune si contraire. Au reste je prie Dieu de vous compler de toutes sortes de prospérités à sa gloire, à votre salut & à la satisfaction de vos amis. voila les vœux sinceres de celui qui demeure toute sa vie

MONSIEUR.

Votre tres obéissant serviteur & fidele ami

ISRAEL HEMELÆUS,
Ostrobotn. de nation.

Ster Förståndet och wiljan äro de egenka-
 per / hwilka menniskorna ifrån de oför-
 nuftiga diuren äfstilja; så böra de och Sla-
 parens ändemähl enligit brukas / nemligen at
 menniskorna genom dem så styras och inrätta
 sina gärningar / at hela deras lefnad ei blir
 en ofkiäblig utan en förnuftig dygdetwandel.
 Men hwad säger vår tårefulla Ehrfarenhet?
 Dygden trampas under fötterna / och odygden sättes
 i högsta sätet. Och hwad mände orsaken wara?
 Hwad annat / än at menniskorna så aldrig
 rätt smak för dygden / utan hastwa en bestän-
 dig wämielse der til / hwilken måst der af här-
 röret / at de så litet sökia rätt kiänna dygden /
 och utfärsta medel at herne winna. **SÖX-**
STÄNDET som dem skal wisa / hwari
 dygd och lycksalighet består / ligger i linda / in-
 qwäst uti margehanda wilfarelser's mödrer.
WJLJUN har wähl et medfödt begiär; men
 som förståndet / des öga / är blindt / så måtte hon
 låta sig nöja med sinnligt och ffienfagert godt;
 hwilket ofta har den starkaste smak af odygd.

Skall

Skall nu dygden befordras / så måste förstån-
det mera upöfwas; i annor händelse är men-
niskan mehra få-ön menniskio-lif. At nu de
i förståndet nidlagde förmodgenheter böra med
idoghhet upbrukas innan wiljan kan liänna
sittman af det sanskyldiga och ick-sallighet med
sig förande goda / har man lärde af min Her-
res närwarande lärda *Disputation*. Jag öns-
kar allenast / at min Herre en ynnig frucht
af Sin trågna flit / såsom en wåhlförtient
belöning / snartliga måtte få inbärga /

Wåhlrent lämnat på min och min

Brors wågnar

JOBST NICLAS SCHULTZ

Junior.